

Valtiovarainministeriö

16.1.2024

VN/1618/2024
VN/1618/2024-VM-3

Kunnat, hyvinvointialueet, valtion virastot ja laitokset, ministeriöt

VM; Toimeenpanokirje; Avoimen hallinnon viides toimintaohjelma

Tässä toimeenpanokirjeessä kerrotaan näistä:

1. Avoimen hallinnon toimintaohjelma
2. Toimintaohjelman toimeenpano julkisessa hallinnossa
3. Toimeenpanon arviointi ja seuranta
4. Toimeenpanon tuki ja yhteyshenkilöpyyntö

1. Avoimen hallinnon toimintaohjelma

Hallinnon avoimuus on julkisen hallinnon toimijoiden yhteinen arvo, päämäärä ja kehittämisen kohde. Avoin hallinto tarkoittaa hallinnon toimien läpinäkyvyyttä, eettisyyttä, tilivelvollisuutta ja tiedon sekä palvelujen saatavuutta. Se tarkoittaa myös kansalaisten osallisuuden mahdollistamista päätöksenteon valmistelussa, palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa. Avoin hallinto merkitsee hallinnon vastaanottavuutta uusille ideoille, vaatimuksille ja tarpeille. Avoimen hallinnon toimintatapa on väline parantaa demokratian laatua, jotta se paremmin vastaisi ihmisten tarpeisiin. (lähde: [Avoimen hallinnon strategia](#) (2021), s. 1-3).

Suomi on kuullut [Open Government Partnership -kumppanuushankkeeseen](#) vuodesta 2013. Osana tätä hanketta kumppanuusmaat laativat kansalliset toimintasuunnitelmat. [Suomen viides toimintaohjelma](#) julkaistiin lokakuussa 2023, ja sen toimikausi on syyskuun loppuun 2027. Avoimen hallinnon kansallinen toimintaohjelma on laadittu nelivuotiseksi, jotta se voi parhaiten tukea hallitusohjelman tavoitteita koko hallituskauden ajan.

Avoimen hallinnon pitkän ajan tavoitteena on rakentaa kansalaisten luottamusta, turvallisuutta ja uskoa tulevaan. Tavoitteeseen pääsemiseksi muun muassa vahvistamme vuoropuhelua, edistämme ymmärrettävyyttä ja osallisuutta osaamisen, johtamisen ja kansainvälisen yhteistyön avulla. Tämä työ auttaa avointa hallintoa säilymään suomalaisen yhteiskunnan keskeisenä voimavarana.

Avoimen hallinnon työtä tehdään pysyvästi kahdeksalla eri työalueella. Viiden toimintaohjelman sitoumukset edistävät kaikkia työalueita.

Avoimen hallinnon edistäminen on koko julkisen hallinnon yhteinen tehtävä. Maailman muutokset ja kansalaisten lisääntyneet odotukset edellyttävät hallinnon toiminnalta vahvaa avoimuuden kehittämistä myös jatkossa. Avoimen hallinnon työ pohjaa myös OECD-jäsenmaita sitoviin [avoimen hallinnon periaatteisiin](#). Kaikkia kuntia, hyvinvointialueita, valtion virastoja ja laitoksia sekä ministeriöitä tarvitaan toteuttamaan toimintaohjelman sitoumuksia. Kansalaisille ja kansalaisjärjestöille avoimuus tai sen puute tulee näkyväksi yksittäisen viranhaltijan tai virkamiehen kautta: ajatuksissa ja teoissa avoimuuden tulee olla perusarvo. Vaikka Suomi on avoimen hallinnon mallimaa, työtä avoimuuden eteen on tehtävä jatkuvasti. Demokratian tila on uhattuna, joten avoimuuden edistäminen on ajankohtaista.

2. Toimintaohjelman toimeenpano julkisessa hallinnossa

Avoimen hallinnon toimintaohjelma koostuu kolmesta sitoumuksesta ja niiden toteuttamiseen tarkoitettua toimenpiteistä. Sitoumukset ja toimenpiteet on listattu alle. Vuonna 2025 ohjelmasta tehdään puolivälin arvio ja vuonna 2027 tehdään loppuarvio.

Pyydämme kuntia, hyvinvointialueita ja valtion virastoja huomioimaan alla listatut sitoumukset työssään ja edistämään sekä kehittämään avointa hallintoa toiminnassaan. Toimeenpanokirjeen loppuun on koottu linkkilista, jossa on muun muassa linkit suosituksissa mainittuihin koulutuksiin.

Sitoumus 1. Kansalliset dialogit ja kohtaamiset palveluissa

1.1. Vahvistamme politiikkatoimien valmistelussa osallisuutta, yhteistä ymmärrystä ja tietopohjaa dialogien avulla.

- Vakiinnutamme ja laajennamme [kansallisia dialogeja](#) yhdessä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa. Tavoitteena on lisätä osallistujien ja järjestäjien määrää.
- Kehitämme kansallisten dialogien vaikuttavuutta tuottamalla dialogien tuloksista yhteenvedon lisäksi myös teemakohtaisia lyhyempiä tiivistyksiä ja nostoja ministeriöiden johdon käyttöön. Teemme vaikuttavuuden näkyväksi myös osallistujille.
- Kehitämme kansallisten dialogien tulosten hyödyntämistä yhteistyössä dialogien järjestäjien kanssa. Vahvistamme dialogeista saatavan tiedon hyödyntämistä myös muilla hallinnon tasoilla (hyvinvointialueet ja kunnat).
- Hyödynnämme kansallisia dialogeja ja niiden tuloksia osana valtioneuvoston tulevaisuustyötä esimerkiksi tulevaisuusselontekojen laadinnassa.
- Vahvistamme dialogiosaamista ja dialogien käyttöä. Tuomme dialogityön osaksi [Avoin demokratia -verkostoa](#) (ks. sitoumus 3)

Suositus 1.1.

Valtionhallintoa kehoitetaan järjestämään kansallisten dialogien keskusteluja ja hyödyntävän omista dialogeistaan sekä koko Kansallisten dialogien yhteenvedoista saatavaa tietoa politiikka-valmistelussa ja kehittämistyössä.

Kuntia ja hyvinvointialueita kannustetaan järjestämään kansallisten dialogien keskusteluja ja hyödyntämään niistä saatavaa tietoa.

Kannustamme lämpimästi kaikkia tahoja viestimään kansallisten dialogien järjestämiseen liittyvistä hyvistä käytännöistä sekä opeista Avoimen hallinnon tiimille.

[Tutustu kansallisiin dialogeihin ja ilmoittaudu keskustelunjärjestäjäksi](#)

1.2. Tuemme demokratiaa parantamalla kohtaamisia julkisissa palveluissa

- Vahvistamme demokratiaa ja osallisuutta painottamalla kohtaamisten merkitystä julkisissa palveluissa. Demokratia on paitsi poliittinen järjestelmä myös elämäntapa, jota voidaan vahvistaa kaikessa arjen toiminnassa.
- Panostamme [Demokratian puolustuksen dialogien pohjalta tehdyn käsikirjan](#) aktiiviseen käyttöön julkisten palveluiden kehittämisessä. Tuemme demokratiaosaamista julkisissa palveluissa tuottamalla koulutuksen eOppivaan. Suurin osa Suomessa asuvista ihmisistä kohtaa julkisen sektorin julkisten palveluiden yhteydessä. Julkisten palvelujen tulee tarjota ihmiselle kokemus yhteiskunnasta, jossa jokaisen asia on tärkeä ja jossa tilanteita ratkotaan yhdessä kaikkia osapuolia kuunnien ja kuunnellen. Palvelutilanteissa toimivien yhteisöosaamista vahvistetaan jakamalla hyviä käytäntöjä.
- Edistämme sekä selkokielen että asiallisen, selkeän ja ymmärrettävän yleisenkielen osaamista ja käyttöä julkisissa palveluissa yhdenvertaisuuden ja demokratian tukemiseksi. Viranomaiset ja kansalaiset kohtaavat myös kirjoitetun kielen välityksellä, kun ihmiset lukevat viranomaisten tekstejä tai hoitavat asioitaan viranomaisten kanssa esimerkiksi erilaisissa digitaalisissa palveluissa.
- Osallistumme [selkokielen toimenpideohjelman](#) toteuttamiseen.

Suositus 1.2.

Kuntien, hyvinvointialueiden ja valtionhallinnon toivotaan aktiivisesti hyödyntävän [Demokraattisten kohtaamisten käsikirjaa](#) työssään ja sen pohjalta tulevossa olevaa koulutusta sekä jakamaan kokemuksiaan sen hyödyntämisestä vähintään [Avoimen hallinnon tiimille](#).

Kuntien, hyvinvointialueiden ja valtionhallinnon toivotaan aktiivisesti hyödyntävän kaikille avoimia ja maksuttomia jo julkaistuja [selkokielen](#) ja [selkeän virkakielen verkkokursseja](#) sekä tulevaa demokraattisten kohtaamisten verkkokurssia eOppivassa. [\(linkit koulutuksiin s.6\)](#)

Kuntia, hyvinvointialueita ja valtionhallintoa kannustetaan arvioimaan, mitä tietoa tulisi olla saatavilla selkokielellä ja mikä on näiden tärkeysjärjestys. Tämän jälkeen mahdollisuuksien mukaan sisällöt tulisi tuottaa tärkeysjärjestyksen mukaisesti vuoteen 2027 mennessä.

Kuntia, hyvinvointialueita ja valtionhallinnon kannustetaan viestimään henkilöstölleen selkokielisen ja selkeän kielen osaamisen ja materiaalin tärkeydestä.

Valtionhallintoa kehoitetaan huolehtimaan, että ainakin organisaation tiedot ja sen keskeiset palvelut tai ohjeet löytyvät verkkosivuilta selkokielellä. Selkeään yleiskieleen tulisi myös panostaa konkreettisin toimenpitein.

Kuntien ja hyvinvointialueiden toivotaan myös osaltaan edistävän selkokielen ja selkeän yleiskielen hyödyntämistä sekä kartoittamaan mitä tietoa tulisi olla saatavilla selkokielellä.

Sitoumus 2. Luotettava tieto ja yhteistyö vahvistavat osaamista ja osallisuutta

2.1. Torjumme tahallista ja tahatonta väärän tiedon levittämistä (mis- ja disinformaatio) osaamisen ja luotettavan tiedon avulla.

- Teemme yhdessä OECD-maiden kanssa työtä tiedonjaon parantamiseksi ja data- ja analyysipohjan kehittämiseksi, jotta mis- ja disinformaatiota voidaan ehkäistä ja torjua mahdollisimman tehokkaasti yhteiskunnan eri toimijoiden yhteistyöllä. Luotettava tieto on elintärkeää luottamukselle ja demokratialle.
- Datan avaamisen käytänteitä on kehitettävä kaikkina aikoina ja normaalioloissa on varauduttava poikkeustilanteisiin. Järjestämme poikkihallinnollisia keskusteluja datan avaamisen merkityksestä poikkeustilanteissa. Kokoamme parhaita käytäntöjä siitä, miten yhdistää poikkeava turvallisuustilanne ja datan avaaminen tarkoituksenmukaisella tavalla.
- Edistämme julkisen hallinnon ostolaskudatan avaamista myös kunnissa ja hyvinvointialueilla.

- Järjestämme koko julkiselle hallinnolle avoimia työpajoja ja varmistamme viestinnällä, että kaikki julkisen hallinnon toimijat osaavat toimia valtionvarainministeriön [tekoälyn eettisen ohjeen](#) mukaisesti.

Suositus 2.1.

Kuntia, hyvinvointialueita ja valtionhallintoa toivotaan aktiivisesti osallistuvan mis- ja disinformaation torjuntaan, jatkavan tietovarantojensa avaamista kansallisten ohjeiden mukaisesti sekä edistävän tekoälyn hyödyntämistä eettisellä tavalla.

Kuntia, hyvinvointialueita ja valtionhallintoa kannustetaan tutustumaan ostolaskudatan avaamiseen arviomuistioon ja osallistumaan kehitystyöhön resurssien sallimalla tavalla.

2.2. Vakiinnutamme avoimen hallinnon kansalaisjärjestöakatemia toimintamallin valtakunnallisesti ja alueellisesti yhteistyön syventämiseksi

- Vakiinnutamme yhteistyössä vuosittaisen valtakunnallisen avoimen hallinnon [kansalaisjärjestöakatemia](#). Jotta virkamiehet ja viranhaltijat osallistuisivat vielä nykyistä enemmän kansalaisjärjestöakatemia-tilaisuuksiin, lisäämme aktiivista yhteistä viestintää.
- Vakiinnutamme ja laajennamme alueelliset kansalaisjärjestöakatemit yhteistyön rakentamiseksi kaupungeissa, kunnissa ja/tai alueilla: tarjoamme valmiin mallin ja motivoimme sen käyttöön. Tavoitteena on, että alueellisia akatemioita syntyy eri puolille Suomea.
- Toteutamme avoimen hallinnon kansalaisjärjestöakatemia kansainvälisistä ja EU-teemoista.
- Vahvistamme akatemioiden avulla etenkin virkamiesten osaamista kansalaisjärjestöistä ja kansalaisyhteiskunnasta. Toteutamme aiheesta koulutuksen eOppivaan.

Suositus 2.1.

Valtionhallintoa kehoitetaan osallistumaan aktiivisesti valtakunnallisiin [kansalaisjärjestöakatemia](#)-tilaisuuksiin ja lisäämään kansalaisjärjestötoiminnan tuntemusta ja osaamista omassa organisaatiossaan muun muassa eOppivan "[Kansalaisyhteiskunta – mitä julkisen hallinnon tulisi siltä tietää?](#)" -verkkokurssin avulla. Kevään 2024 valtakunnallinen kansalaisjärjestöakatemia pidetään 20.3. Helsingin kaupungintalon tapahtumatorilla. [Lisätietoa kansalaisjärjestöakatemiasta](#) on avoimen hallinnon nettisivuilla.

Kuntia ja hyvinvointialueita kannustetaan järjestämään alueellisia kansalaisjärjestöakatemia-tilaisuuksia yhteistyössä kansalaisjärjestöjen kanssa hallinnon ja kansalaisyhteiskuntatoimijoiden yhteisen ymmärryksen vahvistamiseksi sekä yhteistyön lisäämiseksi.

Sitoumus 3. Tuetaan avoimen hallinnon toimijoita kotimaassa ja kansainvälisesti

3.1. Tehostamme avoimen hallinnon hyvien käytäntöjen jakamista.

- Tehostamme tiedonkeruuta avoimen hallinnon hyvistä käytännöistä. Luomme nykyistä systemaattisemman muodon ja tavan jakaa tietoa avoimen hallinnon verkoston toimintaa kehittämällä ja hyödyntämällä.
- Hyvien käytäntöjen jakaminen Suomessa mahdollistaa paremman tiedonjaon myös kansainvälisesti. Luomme [avoinhallinto.fi](#) -nettisivujen englanninkielisille sivuille osion, jonka sisällöt toimivat Suomen hyvien käytäntöjen jakamisen kanavana.
- Toimeenpanemme [OECD:n nuorisosuositusta](#) (Creating Better Opportunities for Young People) luottamuksesta ja osallisuudesta. Hyödynnämme tulossa olevaa OECD:n työtä hyvien käytäntöjen ja menetelmien jakamiseksi erityisesti lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamisesta.
- Painotamme hyvien käytäntöjen jakamisessa myös erityisesti niitä käytäntöjä, jotka edesauttavat osallisuutta varhaisessa vaiheessa politiikkatoimien valmistelua sekä niitä käytäntöjä, joissa osallisuutta edistetään yhteistyössä hallinnon tasojen kesken (esimerkiksi hyvinvointialueet ja kunnat yhdessä).

Suositus 3.1.

Kuntia, hyvinvointialueita ja valtionhallintoa toivotaan jakavan esimerkkejä hyvistä käytännöistä sekä näkemyksiä, mistä asioista erityisesti olisi hyvä tuottaa hyviä käytäntöjä. Hyviä käytäntöjä kannustamme jakamaan eri verkostoissa ja tilanteissa. Lisäksi kannustamme lämpimästi kaikkia hyödyntämään muiden toimijoiden hyviä käytäntöjä oman toiminnan kehittämässä. Jaa hyvä käytäntösi ottamalla yhteyttä avoinhallinto@gov.fi

3.2. Käynnistämme Avoin demokratia -verkoston.

- Käynnistämme uuden [Avoin demokratia -verkoston](#), joka on avoin kaikille kiinnostuneille.
- Kytkeimme valtion [avoimen hallinnon virkamiesverkoston](#) toiminnan Avoin demokratia -verkostoon.
- Teemoitamme toimintaa selkeästi. Vuoden 2024 teeman työnimi on "Tekoäly ja avoimuus". Muita tärkeäksi tunnistettuja teemoja ovat esimerkiksi yhdenvertaisuus, kansalaisyhteiskunta, tietoturva, tietosuoja, saavutettavuus, viestintä ja luottamuksen rakentaminen.
- Luomme yhteistyössä verkostolle uusia toimintamuotoja. Näin vahvistamme hyvien käytäntöjen jakamista ja verkoston roolia myös dialogien edistäjänä.

Suositus 3.2.

Toivomme koko julkisen hallinnon aktiivista osallistumista [Avoin demokratia -verkoston](#) toimintaan. Se luo mahdollisuuksia verkostoitua ja jakaa tietoa omista hyvistä käytännöistä muille. Verkostoon voi liittyä [tällä linkillä](#) ja tietoa verkostosta saa jakaa vapaasti. Kevään 2024 läsnäpaaminen pidetään 19.3. iltapäivällä Helsingin kaupungintalon tapahtumatorilla.

Kuntia, hyvinvointialueita ja valtionhallintoa kannustetaan tuomaan aktiivisesti tarkoituksenmukaisia asioita ja teemoja Avoin demokratia -verkostoon tiedoksi ja/tai keskusteltavaksi.

3. Toimeenpanon arviointi ja seuranta

Ohjelman toimeenpanon etenemistä seurataan koko julkisella sektorilla. Jatkuvaa seurantaan tehdään työryhmän tuella neljästi vuodessa järjestettävissä kokouksissa. Aiempien ohjelmien tavoitteiden vaikuttavuutta arvioidaan ohjelman puoliväli- ja loppuarvioinnin yhteydessä.

Toimintaohjelman puoliväliarviointi tehdään vuonna 2025. Puoliväliarvioinnissa tarkemmin arvioidaan tavoitteiden toteutumista ja sitä, onko tarvetta lisätä ohjelmaan uusia sitoumuksia. Samalla arvioidaan työn yhdenvertaisuusvaikutuksia eri ryhmien ja syrjäntäperusteiden näkökulmasta. Samalla arvioidaan myös työn vaikutuksia lasten ja nuorten mahdollisuuksiin saada tietoa ja osallistua. Näiden arviointien pohjalta tehdään tarvittavia muutoksia ja lisäyksiä ohjelman loppukaudelle.

Toimintaohjelman loppuarviointi tehdään vuonna 2027 ja siinä arvioidaan ohjelman toteutumista sekä alustavaa vaikuttavuutta. Kuten puoliväliarvioinnissa, lopussa arvioidaan yhdenvertaisuusvaikutuksia sekä mahdollisuutta osallistua eri ryhmien näkökulmista. Laadintaprosessin aikana nousi huoli teennäisistä mahdollisuuksista osallistua (esim. materiaalit liian myöhään ennen kokousta tai päätökset tehty jo ennen osallisuusosiota), joten myös osallisuuden laatua arvioidaan.

4. Toimeenpanon tuki ja yhteyshenkilöpyyntö

[Avoimen hallinnon verkkosivuilta](#) löytyy tukimateriaalia avoimuuden edistämiseen. Näitä työvälineitä ovat muun muassa [tukipaketti](#), [avoimuuspelejä](#) ja uutiskirje, jonka voi tilata [tällä linkillä](#). Avoimen hallinnon tiimiä voi pyytää kokouksiin ja tilaisuuksiin esittelemään avoimen hallinnon työtä. Avoimen hallinnon tiimi järjestää vuosittain tilaisuuksia kuten [vanhusneuvostopäivä](#) ja [lapsen oikeuksien ajankohtaispäivä](#) sekä kiertää alueilla edistääkseen kansallista yhteistyötä.

Lisätietoja avoimen hallinnon toimintaohjelmasta antaa valtiovarainministeriössä toimiva avoimen hallinnon tiimi (avoinhallinto@gov.fi). Voit myös olla suoraan yhteydessä vastuuvirkamiehiin

valtiovarainministeriössä: finanssineuvos Katju Holkeri, neuvotteleva virkamies Ira Alanko, erityisasiantuntija Pauliina Pussinen tai erityisasiantuntija Matti Kuivalainen (etunimi.sukunimi@gov.fi).

Avoimen hallinnon ohjelman toimeenpanoa tukee [työryhmä](#), jossa on edustajia kansalaisjärjestöistä, kunnista, hyvinvointialueelta ja valtionhallinnosta.

Avoimuuden edistämisen tukena toimii valtionhallinnossa virkamiesverkosto, johon kaikilta virastoilta on pyydetty johdon nimeämää edustajaa yhteyshenkilöksi. Nyt uuden ohjelman käynnistyessä **toivoisimme virastoilta joko vahvistuksen nykyisen edustajan jatkamisesta tai uuden edustajan nimeämistä**. Vahvistukset ja nimeämiset voi lähettää **osoitteeseen avoinhallinto@gov.fi 9.2.2024 viimeistään**.

Kuntien yhteisenä verkostona toiminut Kuntademokratiaverkosto on korvattu kaikille avoimella [Avoin demokratia -verkosto](#)lla, jonka toimintaa koordinoi Avoimen hallinnon tiimi yhteistyössä eri tahojen kanssa. Virkamiesverkoston ja Avoin demokratia -verkoston toimintaa koordinoidaan yhteen.

Alivaltiosihteeri

Susanna Huovinen

Osastopäällikkö

Juha Sarkio

Jakelu kunnat, hyvinvointialueet, virastot ja valtion laitokset, ministeriöt

Linkkilista lisätietoon ja eOppiva verkkokurseihin

Taustoittavaa tietoa

- [Suomen viides Avoimen hallinnon toimintaohjelma](#)
- [Avoimen hallinnon strategia](#)
- [Avoimen hallinnon verkkosivut](#) (lisätietoa toimintaohjelmasta, Avoimen hallinnon strategiasta, verkostoista, tilaisuuksista ja tiimin yhteystiedot)
- [OECD:n Avoimen hallinnon periaatteet](#)
- [Open Government Partnership -kumppanuusohjelman verkkosivut](#)
- Avoimen hallinnon työryhmän [tiedot hankeikkunassa](#)

Sitoumuksien toteutukseen liittyvät linkit

- [Kansallisten dialogien verkkosivut](#)
- [Demokraattisten kohtaamisten käsikirja](#)
- [OECD:n nuorisosuositus](#)
- [Avoin demokratia -verkosto](#) (ilmoittautuminen verkostoon [tällä linkillä](#))
- eOppiva-koulutukset, joita erityisesti suositellaan henkilöstölle jaettavaksi:
 - o [Avoin hallinto on käytännön tekoja](#)
 - o [Kansalaisyhteiskunta – mitä julkisen hallinnon tulisi siitä tietää](#)
 - o [Selkokieli tutuksi](#)
 - o [Hyvä virkakieli – kirjoita sujuvasti](#)
 - o [Hyvä virkakieli – toimiva hallinto on kielestä kiinni](#)
 - o [Hyvä virkakieli – Uudista työtä, paranna tekstejä](#)
 - o [Hyvä virkakieli – selkeyttä lauseita ja virkkeitä](#)
 - o [Hyvä virkakieli – Nimet toimiviksi](#)
 - o [Klarspråk – Skriv bättre myndighetstexter](#)

VN/1618/2024-VM-3

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: